

УДК 7–021.121

ББК 85

A437

Друкуецца па рашэнні рэдакцыйна-выдавецкага савета БДПУ

Рэдкалегія:

В.І. Жук, М.Р. Баразна, М.М. Круталевіч,

А.С. Васілеўская, Ю.Ю. Захарына (адк. рэд.), У.А. Васілевіч

Рэцэнзенты:

член-карэспандэнт НАН Беларусі, доктар гістарычных навук,

доктар архітэктуры *А.І. Лакотка*;

доктар мастацтвазнаўства, дацэнт *А.М. Кушнярэвіч*

A437 **Актуальныя праблемы мастацтва: гісторыя, тэорыя, методыка = Актуальные проблемы искусства: история, теория, методика = The actual problems of art: the history, the theory, the methodically** : матэрыялы Міжнар. навук.-практ. канф., г. Мінск, 10–11 крас. 2008 г. / Бел. дзярж. пед. ун-т ім. М. Танка; рэдкал.: В.І. Жук, М.Р. Баразна, М.М. Круталевіч [і інш.]; адк. рэд. Ю.Ю. Захарына. – Мінск : БДПУ, 2008. – 270 с.

ISBN 978-985-501-566-7.

У зборніку актуалізуюцца праблемы сучаснага мастацтвазнаўства. Змешчаны артыкулы навукоўцаў з Беларусі, Расіі, Польшчы, Аўстрыі, Германіі, Кітая, у якіх асвятляюцца пытанні выяўленчага, дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва і архітэктуры, музычнай культуры, тэатра і кіно. Акрэсліваюцца задачы метадыкі выкладання музычных дысцыплін, абмяжоўваюцца праблемы музычнай педагогікі.

Адрасуецца навукоўцам у галіне гуманітарных навук, выкладчыкам, работнікам культуры, усім, хто цікавіцца адзначанай праблематыкай.

УДК 7–021.121

ББК 85

ISBN 978-985-501-566-7

© БДПУ, 2008

дзень атрымалі пашырэнне храмы, асвечаныя ў гонар прынамсі рускіх святых нозага часу: Серафіма Сароўскага, Ксеніі Пецярбургскай, Іаана Кранштадскага, свяціцеля Ціхана, Опцінскіх старцаў, шматлікіх чудатворных абразоў Маці Божай (Казанскай, Іверскай), якія маюць дачыненне цапкам да расійскай гісторыі.

Актыўнае насаджэнне нетрадыцыйнай эстэтыкі ажыццяўляецца ў наш час шляхам маральнага прыніжэння. Напрыклад, побач з існуючым сціплым драўляным храмам, помнікам традыцыйнага драўлянага дойлідства ўзводзіцца новы мураваны, у псеўдарускім стылі. І хоць культурна-гістарычная каштоўнасць апошняга значна ніжэй, новабудоўля пераважае суседа сваёй капітальнасцю, вонкавай кідкасцю і ідэалагічнай ангажаванасцю, чым асуджае яго на паступовае знішчэнне ці запланаваны пажар. Гэтая практыка пашырана на Беларускім Палессі, яшчэ багатым на помнікі драўлянага дойлідства. Але многія з тых, што давялося даследаваць у 1970-я гг. у рамках дзяржаўнай праграмы "Збор помнікаў гісторыі і культуры Беларусі", ужо не існуюць (цэрквы ў вёсках Вялікая Каўпеніца Баранавіцкага р-на, Вялікае Межава Столінскага р-на, Бастынь, Ракітна, Дзятлавічы Лунінецкага р-на, Ліпнікі, Зёлава Драгічынскага р-на, Востраў Ляхавіцкага р-на, Дастоева Іванаўскага р-на). Літаральна "прыдаўлены" новабудоўлямі народныя цуды з дрэва – цэрквы ў вёсках Олтуш Маларыцкага р-на, Альшаны, Альгомель, Рамель, Рубель Столінскага р-на, Мохра, Радастава, Рудск Іванаўскага р-на і шмат іншых, што дадаткова пацярпелі ад непрафесійных перабудоў. З "найлепшымі намерамі" драўляныя цэрквы абкладваюцца сілікатнай цэглай ці татальна афарбоўваюцца ў блакітны колер. У старажытнай царкве св.Параскевы Пятніцы ў в. Чарнаўчыцы Брэсцкага р-на барочны купал на сяродкрыжжы заменены на востраверхі шацёр з цыбулепадобнай галоўкай. У Юр'еўскай царкве пачатку XVIII ст. ў Давыд-Гарадку груба замалеваны старажытны іканастас. Гэта факты новай хвалі ідэалагічнага вандалізма, на якія ўжо неабходна рэагаваць грамадскасці Падпарадкаванне сакральнага мастацтва не нацыянальнай традыцыі, а чарговым сацыяльнаму заказу прыводзіць да дэфармацыі эстэтычнага калектыўнага падсвядомага беларускага этнаса і адваротнай негатыўнай рэакцыі на праводзімую рэлігійна-ідэалагічную праграму.

Творчы пошук новых сродкаў і шанаванне нацыянальнай традыцыі ў выніку павінны прывесці да стварэння па-новаму выразнага і эмацыянальнага архітэктурна-мастацкага вобраза сучаснага праваслаўнага храма. Відавочна, што ў далейшым мастацкая і духоўная значнасць айчынай сакральнай архітэктуры будзе вызначана творчым спалучэннем традыцый і наватарства. Задачай сучаснага сакральнага мастацтва Беларусі, як і ўсяго грамадскага жыцця нашага народа, з'яўляецца не ўзаемнае выключэнне, а ўзаемнае дапаўненне духоўных каштоўнасцей розных канфесій.

SUMMARY

In the work the canon and the tradition of modern Belarusian church construction is considered

ЭСТЭТЫЧНАЕ АБЛІЧЧА ДАРОГ БЕЛАРУСІ АПОШНЯЙ ЧВЭРЦІ ХХ – ПАЧАТКУ ХХІ СТ.

Ю.Ю. Захарына,

кандыдат мастацтвазнаўства,
дацэнт, загадчык кафедры
музыкі і харэаграфіі БДПУ, г. Мінск,
Рэспубліка Беларусь

Імкненне да комплекснага вырашэння культурна-бытавых і сацыяльных сувязяў патрабавала ў апошняй чвэрці ХХ – пачатку ХХІ ст. пашырэння камунікацый, якія выступаюць адным з фактараў мастацкай выразнасці архітэктуры Беларусі. Сетка транспартных камунікацый Беларусі разам з інжынернымі збудаваннямі, элементамі добраўпарадкавання дарог, малымі архітэктурнымі формамі, рэкрэацыйнай прасторай вызначыла аснову планіровачнай кампазіцыі і мастацкага аблічча сучасных гарадоў і пасёлкаў рэспублікі.

Спосаб фарміравання прасторы звязаны з тыпам руху, які непасрэдна ўплывае на памеры і прапорцы дарог і плошчаў. Важную ролю ў фарміраванні эстэтычнага аблічча дарог Беларусі адыгрывае форма, асноўныя чляненні фасадаў, сілуэт будынкаў, размешчаных уздоўж пешаходных вуліц і аўтамабільных дарог, а таксама ландшафт [1, с. 123–124]. Аўтамабільная дарога уяўляе сабой спецыфічны прасторавы калідор, які здольны ствараць візуальныя змены нагляднай інфармацыі, што знаходзіцца ў бесперапынным руху і ўвесь час назапашваецца ўспрымальнікам. Па сваёй сутнасці дарога стварае аб'ектныя перадумовы быць своеасаблівай формай архітэктурна-ландшафтнага ансамбля [2, с. 25].

Аўтамабільныя дарогі Беларусі ўключаны ў прыроднае і урбанізаванае асяроддзе. Прыродны ландшафт рэспублікі вызначаецца спакойным рэльефам мясцовасці, наяўнасцю вялікай плошчы расліннага пакрова і воднай прасторы (рэк, азёр). Асноўнай характарыстыкай рэльефа з'яўляецца спалучэнне невялікіх узвышшаў з плоскімі нізінамі і хвалістымі раўнінамі, што ў цэлым стварае спакойны, гладкі рэльеф. Гэты фактар у значнай ступені паўплываў на спецыфіку беларускіх аўтамабільных дарог, у структуры якіх не знайшлі месца разкія пад'ёмы і спускі, пуцэправоды значнай даўжыні, танэлі, падпорныя сценкі, "серпанціны" і г.д. Асноўныя аўтамабільныя дарогі уяўляюць прасторавыя стужкі з паступовымі зменамі падоўжанага профілю і маюць адносна прамалінейны характар.

У структурнай арганізацыі камунікацый Беларусі найбольшае значэнне атрымалі аўтамагістралі Масква – Мінск – Брэст, Санкт-Пецярбург – Віцебск – Гомель – Кіеў, аўтамабільныя дарогі Мінск – Вільнюс. Падольск – Слуцк – Івацэвічы. Мінск – Магілёў, Мінск – Слуцк, Арол – Рыга (праз Віцебск – Полацк), кожная з якіх дзякуючы прыродна-ландшафтнаму асяроддзю са спецыфічным раслінным паковам, інжынернаму ўладкаванню і архітэктурна-мастацкаму вырашэнню прыдарожных збудаванняў атрымала сваё эстэтычнае аблічча. Забалочаныя тэрыторыі беларускага Палесся з кустарнікавай, хваёвай, бярозавай, дубовай расліннасцю, вялізнымі лугамі; шырокія лясныя масівы змешаных парод дрэў (хваёвыя, бярозавыя, альховыя), разгалінаваная сістэма рэк і маляўнічыя азёры Магілёўскай, Віцебскай і Гродзенскай абласцей; драбналістыя дрэвы лясоў Мінскай вобласці сталі перадумовай фарміравання мастацкага вобраза аўтамабільных дарог Беларусі, у якім знайшоў укараненне прынцып паступовых змен пейзажных панарам. Асаблівасцю эстэтычнага аблічча дарог айчыны стала тое, што яны падкрэсліваюць ландшафт, спрыяюць максімальнаму выяўленню яго маляўнічасці.

У развіцці мастацкага аблічча дарог Беларусі горадабудаўнічае значэнне атрымалі напрамкі асноўных аўтамабільных камунікацый у адносінах да злучаных імі гарадоў і населеных пунктаў, а таксама сувязь аўтамабільных дарог з планіравачай структурай гарадоў. Асноўным варыянтам узаемазвязі аўтамабільнай дарогі Беларусі і горада з'яўляецца яе праходжанне праз цэнтр (аўтамагістраль Масква – Мінск – Брэст праз Мінск, Барысаў, Кобрын і інш.). Другі варыянт, які атрымаў найбольшае развіццё ў 1980 – пачатку 2000-х гг., прадугледжвае праходжанне аўтамабільнай дарогі па перыферыі горада або на некарай адлегласці ад яго (Масква – Мінск – Брэст каля Жодзіна, Смалявіч, Стоўбцаў і інш.). Менавіта ў гэты час знайшоў увасабленне такі падыход, пры якім шлях аўтамабільнай дарогі дазваляе мінуць горад і не перакрываюцца яго цэнтр – т.зв. "абыход". Такія дарогі пракладаюцца ў абыход Лагойска, Кобрына, Гомеля і інш. У сталіцы рэспублікі такі прынцып атрымаў увасабленне ў стварэнні Мінскай кальцавой аўтамабільнай дарогі [3, с. 71].

Прасторавы калідор аўтамабільнай дарогі ўключае такія аб'екты, як інжынерныя збудаванні (пуцэправоды, масты, эстакады, трубы, пешаходныя мостыкі і інш.), будынкі дарожна-эксплуатацыйнай службы, аўтатранспартнай службы і сэрвісу (прыдарожныя гасцініцы, матэлі, рэстараны, кафэ, аўтазаправачныя станцыі – АЗС, паркінгі і інш.); элементы добраўпарадкавання дарогі і тэхналагічнага абсталявання (ахоўныя збудаванні, дарожныя знакі, разметка і інш.); элементы ландшафту; малыя архітэктурныя формы (аўтобусныя лавільены, альтанкі; павеці, водныя крыніцы і інш.) і аб'екты інфармацыі (рэкламныя шчыты, шыльды і інш.). Асновай іх мастацкай выразнасці з'яўляюцца форма, структура, аб'ём, колер, якія падпарадкоўваюцца прынцыпам і метадам формаўтварэння, архітэктонікі, кампазіцыі і колеразнаўства [4; 5].

Масты і пецправоды выступаюць сучасным сродкам арганізацыі прасторы ў розных узроўнях. Яны прызваны вырашаць не толькі транспартныя задачы, а таксама і ўдзельнічаць у фарміраванні мастацкага вобраза гарадоў краіны. Архітэктурна-мастацкае значэнне мастоў і пецправодоў заключана ў структурыраванні гістарычнага і сучаснага асяроддзя, кампазіцыйным аб'яднанні архітэктурных ансамбляў гарадскіх раёнаў, эстэтычнай сувязі архітэктурна-ландшафтнай прасторы.

Прыроднае асяроддзе Беларусі з вялізнай воднай сістэмай стала перадумовай узвядзення мастоў у гарадах рэспублікі, сфарміраваных на працягу гістарычнай эвалюцыі ў непасрэднай блізкасці ад водных артэрый. З цягам часу гарады раслі, пашыралі свае межы. З мэтай аб'яднання склаўшагася горада з новымі зарэчнымі раёнамі паўстала неабходнасць праектавання і будаўніцтва мастоў (масты праз р. Заходняя Дзвіна ў Віцебску, Палацку, праз р. Мухавец у Брэсце, праз р. Днепр у Магілёве, Оршы, праз р. Беразіну ў Барысаве і інш.)

У станаўленні мастацкага вобраза сучаснай архітэктуры вядучую ролю адыграла, галоўным чынам, узвядзенне і рэканструкцыя мастоў у 1970 – пачатку 2000-х гг. у гарадах і на транспартных шляхах Беларусі (пецправоды на перакрываванні аўтамагістралі Масква – Мінск – Брэст, аўтамабільных дарог Масква – Магілёў, Мінск – Слуцк з Мінскай кальцавой аўтадарогай, Мінск – Магілёў з Мінскай кальцавой аўтадарогай, праспекта Незалежнасці з Мінскай кальцавой аўтадарогай і інш.) [6, с. 72]. Асноўнымі сродкамі мастацкай выразнасці мастоў і пецправодоў з'явіліся маштаб і прапарцыі, канструкцыі і матэрыялы, сістэма аздаблення. Выбар адзначаных сродкаў выразнасці падпарадкоўваўся сукупнасці прынцыпаў. Галоўнымі з іх сталі: фактар успрымання пры хуткім (транспарт) і павольным (пешаход) руху з улікам сістэмы панарамнага раскрыва; узаема сувязь мастоў і пецправодоў з прыродным і архітэктурным ландшафтам, якая вызначае фарміраванне цэласнага архітэктурна-мастацкага ансамбля (мост імя Кірава ў Віцебску, рэканструкцыя пачатку 2000-х гг.); канструкцыйна-тэхналагічны фактар, звязаны з вырашэннем функцыянальных задач. У гэты час узводзяцца адна- і шматпалетныя масты (пецправоды) арачнай і апорна-слупавай канструкцыі. Значную ролю ў фарміраванні іх мастацкага аблічча адыграла аздабленне, вызначанае, галоўным чынам, сістэмай дэкаратыўнай агароджы і асвятленнем.

Адным са сродкаў, што ўплываюць на эстэтычнае аблічча дарог, з'яўляюцца творы архітэктуры малых форм. Назначэнне малых форм архітэктуры ў развіцці эстэтычнага аблічча дарог Беларусі паступова ўзмацнілася з пачатку 2000-х гг. З гэтага часу ўвага надаецца не толькі архітэктурна-мастацкім якасцям аўтобусных павільёнаў і прыдарожных аб'ектаў, але і малых дэкаратыўных збудаванняў. Іх канструкцыйнае і вобразнае вырашэнне ўвасобіла нацыянальныя традыцыі. Драўляныя канструкцыі зрубаў узаўняюць вобраз традыцыйнага славянскага жылля (малыя формы кемпінгаў на аўтадарогах Магілёў – Бабруйск, Бабруйск – Любань і інш.), вобраз абарончых лабудоў адлюстроўваюць формы крэпасцяў (дэкаратыўная кампазіцыя "Крэпасць" у пасёлку Кастрычніцкі Віцебскага раёна, збудаванні дзіцячага парку па вул. З.Касмадзямянскай у Пінску). Сярод мастацкіх вырашэнняў архітэктуры малых форм ў сучасны перыяд устойлівага пазіцыі занялі стылізаваныя вобразы ветракоў (кампазіцыя "Вятрак" у пасёлку Кастрычніцкі Віцебскага раёна, вятрак у музеі этнаграфіі і быту "Беларуская вёска" у пасёлку Буйнічы Магілёўскага раёна, вятрак у пасёлку Каралёў Стан Мінскага раёна), калодзежаў (кампазіцыя "Калодзеж" у пасёлку Кастрычніцкі Віцебскага раёна, калодзежы ў аграгарадку "Сухары" Магілёўскага раёна), драўляных вазоў, якія нярэдка дадаюцца кветкавым аздабленнем (кампазіцыя "Воз з кветкамі" у музеі этнаграфіі і быту "Беларуская вёска" у пасёлку Буйнічы Магілёўскага раёна). Прынцып стылізацыі гістарычных матываў, пакладзены ў аснову мастацкага вобраза архітэктуры малых форм, з'яўляецца адной з асноў узаўнялення ўзораў нацыянальнай спадчыны.

Вялікую ролю ў эстэтычным насычэнні гарадскога асяроддзя ў апошняй чвэрці XX – пачатку XXI ст. адыгралі фантаны. На працягу гэтага часу адбыліся значныя змены ў іх канструкцыйным і мастацкім вырашэнні. Калі ў 1975–1985 гг. фантаны Беларусі звычайна ўсталёўваліся на тэрыторыі грамадскіх і агульнагарадскіх цэнтраў, галоўных гарадскіх плошчаў, вырашаліся ў выглядзе басейна са струменямі вады, аздабленага прыродным камянем, керамічнай пліткай (фантан у пасёлку Верцілішкі Гродзенскага раёна), у 1985–2003 гг. мастацкі вобраз фантана дадаецца пластычнымі формамі – скульптурнымі кампазіцыямі. Будаўніцтва

фантаў у гэты час вядзецца на тэрыторыі паркаў, адкрытай гарадской прасторы. У іх з дапамогай пластычнай прапрацоўкі форм ствараецца вобраз, які выступае алегорыяй горада (алегарычныя вобразы трох рэк – Лучосы, Віцьбы, Заходняй Дзвіны у каскадным фантане, які акцэнтуюе ўваход у парк імя Фрунзэ ў Віцебску, 1987, ск. А.Тарасян, арх. В.Андаралаў). Карэньныя змены ў архітэктурна-мастацкім вырашэнні фантаў адбыліся з 2003 г. У гэты час вобраз фантана стварае не водная гладзь басейна, у які ён уваходзіць і не скульптурныя групы, а гідрапластыка і светлавое афармленне. Адным з перспектыўных напрамкаў у гэты час стала стварэнне спяваючых і колерамузычных фантаў. Такія фантаны ставяцца звычайна ўздоўж вуліц, на плошчах, у парках, скверах (фантаны на плошчы Незалежнасці ў Мінску, па вул. Савецкай у Гомелі). Прынцып дзеяння такіх фантаў заключаны ў чаргаванні дэкаратыўных водных малюнкаў, якія дадаюцца эфектамі падсветкі. Іх мастацкія якасці выяўляе дынаміка струменняў вады, што падсвечваюцца.

У фарміраванні эстэтычнага аблічча дарог Беларусі вялікае значэнне набылі ландшафтныя дызайнерскія вырашэнні. З пазіцыі ацэнкі ўзаемадзеяння архітэктурнай прасторы і ландшафту неабходна вылучыць канцэптualныя змены падыходаў да горадабудаўнічай арганізацыі асяроддзя жыццядзейнасці чалавека, якія адбыліся з 1975 па 2007 г. Калі ў 1975–2003 гг. прасторава-тэрытарыяльная арганізацыя гарадскога асяроддзя заключала ў сабе ідэю "горада-парка", якая ўзмацнілася з 1991 г. шляхам уключэння ў рэкрэацыйную прастору скульптурных кампазіцый, фантаў, то з 2003 г. з узмацненнем ролі ландшафтнага дызаіну развіццё атрымала канцэпцыя "гарадской рэкрэацыі".

Канцэпцыя "горада-парка" атрымала рэалізацыю ў разбіўцы гарадскіх і сельскіх паркаў, бульвараў, сквераў, алей, у якіх ужываліся дрэвы і кустарнікі нацыянальнай флоры – елкі, сосны, каштаны, ліпы, а таксама садовыя дрэвы (яблыні, вішні) і інш. Пасадка дрэў і кустарнікаў здзяйснялася ў 1975–1990-х гг. па рэгулярным прынцыпе і мела на мэце стварэнне ахоўнай зоны жылых масіваў і грамадскіх цэнтраў ад аўтамабільных дарог. Дрэвы і кустарнікі пастрыгаліся: кроны ліственных дрэў – у форму шара, кустарнікі – у форму бардзюра. Яскравы прыклад комплекснай рэалізацыі канцэпцыі "горада-парка" дае г. Горкі. Прастора горада размежаваная сеткай дарог, аб'ядноўваецца вялізнымі паркавымі тэрыторыямі, комплекс якіх уключае Стары парк, батанічны сад і новыя паркавыя зоны, у іх межах размяшчаецца забудова горада. Рух па вуліцах, алеях адкрывае новыя мяляўнічыя пейзажы, сярод якіх сустракаюцца рэгулярныя пасадкі дрэў, пастрыжаныя кустарнікі, кампазіцыі з дрэў, кветак, што сімвалічна выяўляюць нацыянальны каларыт беларускай флоры або навалены матывамі экзатычнай прыроды. Характар кожнай ландшафтна-дызайнерскай кампазіцыі падкрэсліваецца вобразами драўлянай пластыкі, сярод якіх вылучаюцца беларускія грыбы, мядзведзь, экзатычныя – пітон, жыраф і інш.

Тэмпы жыцця постіндустрыяльнага грамадства ўсё больш патрабавалі змяняльнай разгрузкі. Асобая ўвага пачала надавацца добраўпарадкаванню гарадскіх і сельскіх тэрыторый з уключэннем прыродных раслінных элементаў у архітэктурна-прастаравае асяроддзе. У рэкрэацыйных зонах ствараюцца ўнікальныя дызайнерскія вырашэнні. Адны з іх адлюстроўваюць нацыянальны каларыт мяляўнічых ландшафтаў Беларусі з узгоркамі, ручаямі, пешаходнымі мостыкамі (рэкрэацыі ў жылым раёне Уручча ў Мінску, каля будынка Нацыянальнай бібліятэкі ў Мінску), іншыя ў якасці ўзораў звяртаюцца да ландшафтна-дызайнерскіх вырашэнняў сусветнай спадчыны: японскі сад каманёў, альпійскія горкі (альпійская горка на перакрываўні вул. Жукоўскага і Варанянскага ў Мінску) і інш. Іх мастацка-вобразная напоўненасць уяўляе мініяцюры адбітак садова-паркавых комплексаў розных сусветных рэгіёнаў: далёкаўсходніх, сярэднеазіяцкіх, еўрапейскіх.

У 2003–2007 гг. з уацвяненнем пазіцыі ландшафтнага дызаіну добраўпарадкаванне гарадскіх і сельскіх тэрыторый ажыццяўляецца па некалькіх напрамках. Адкрытая прастора з газонамі і кветнікамі ўздоўж дарог і на іх перакрываўніках атрымала новае мастацкае аблічча. Адным з напрамкаў стала стварэнне з дапамогай кветкавых насаджэнняў арнаментальных малюнкаў і дызайнерскіх вырашэнняў, пачэрпнутых з народнага дойлідства і дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва Беларусі. Шырокае распаўсюджанне атрымала ідэя эстэтычнага насычэння прыдарожных насыпаў кветкавымі клумбамі. Кветкавыя насаджэнні маюць мяляўнічы або рэгулярны характар, паўтараюць канфігурацыю вуліц. У розных раёнах

сучаснага беларускага горада ўжываюцца ўласныя дызайнерскія вырашэнні. У раёнах індывідуальнай драўлянай забудовы – т.зв. "прыватных сектарах" добраўпарадкаванне тэрыторый ажыццяўляецца з прыцягненнем традыцыйных элементаў. У абрамленні такіх кветнікаў бетонныя ці металічныя агароджы не ўжываюцца, іх месца займаюць драўляныя, касцейныя у выглядзе частакола ці пляцення, запазычаныя з традыцыйнага дойлідства славянскіх краін. Агароджа кветкавых клумб драўлянай пляценню ў кварталах індывідуальнай забудовы спрыяе выяўленню нацыянальнага каларыту (кветкавае аздабленне прыдарожных узгоркаў па вул. Талстога ў Мінску). Зразумела, што іншая тэматыка, як, напрыклад, гісторыка-культурная ці экзатычная, тут недарэчы.

Другім напрамкам з'яўляецца кветкавае насычэнне прыдарожных гарадскіх тэрыторый, у тым ліку ўпрыгожванне вазонамі з кветкамі архітэктурных пабудов. У шэрагу кветкавага аздаблення будынкаў, плошчаў, адкрытай прасторы распаўсюджанне атрымалі бетонныя клумбы (добраўпарадкаванне тэрыторый каля будынка ЦУМА ў Мінску), шматузроўневыя металічныя "падсвечнікі" (добраўпарадкаванне агульнагарадскога цэнтра ў Слуцку, плошчы Жукава ў Мінску), падвясныя вазоны з кветкамі на ўваходах у магазіны. У цэнтральных раёнах горада, уздоўж буйных магістралей аздабленне здзяйсняецца з дапамогай зялёных і кветкавых бардзюраў (кветкавы бардзюр уздоўж праспекта Незалежнасці ў Мінску), кветкавых малюнкаў абстрактнага характару (азеляненне тэрыторый каля Камароўскага рынку, уздоўж вуліцы Маскоўскай ў Мінску). Такі напрамак мае на мэце эстэтычнае насычэнне малавыразнай архітэктуры папярэдняга перыяду кветкамі.

Трэцім напрамкам стала кветкавае аздабленне схілаў узгоркаў, прыдарожных адкосаў, якое ажыццяўляецца з выкарыстаннем прыродных і абстрактных матываў, адлюстраваннем тэмы гісторыі культуры Беларусі або нясе інфармацыйную нагрузку. З дапамогай кветак ствараецца стылізаваны малюнак элементаў флоры (выява васілька на схіле прыроднага ўлоння Летняга амфітэатра ў Віцебску, россып кветак каля помніка А.Ф.Брагіну ў Любані) і фауны (выява зубра на схіле ўзгорка ўздоўж Лагойскага тракту ў Мінску). У стварэнні кветкавых кампазіцый падтрымку атрымала ідэя адлюстравання даты з дня ўтварэння горада (кветкавыя кампазіцыі па вул. Першамайскай у Магілёве, па вул. К.Цэткін, Талстога ў Мінску). Кветкавыя насаджэнні фарміруюць таксама надпісы з характарам закліку, лозунгу: "Беражы прыроду!", "Квітней Беларусь!" і інш. Сярод дызайнерскіх вырашэнняў атрымалі распаўсюджанне абстрактныя матывы, якія, звычайна, маюць дакладную тэматычную "прывязку" да вобразнага вырашэння архітэктурнага аб'екта (матыў таяння льду ў аздабленні клумб каля Дома моладзі – "Айсберга" на перакрываванні вул. Я.Коласа і Сурганова ў Мінску). Сімвалічныя вобразы ўжываюцца з мэтай вылучэння і падкрэслівання спецыфікі асяроддзя (форма сэрца з кольцамі як сімвал заручын каля будынка ЗАГСа Кастрычніцкага раёна ў Мінску).

Чацвёрты напрамак заснаваны на стварэнні трохмерных кампазіцый з кветкамі і раслін са стылізаванымі вобразами флоры і фауны, якія адлюстроўваюць сімваліку нацыянальнай культуры, экзатычнай прыроды і інш. Выкананыя на металічным драцяным каркасе трохмерныя кветкавыя кампазіцыі выяўляюць зуброў, мядзведзяў, кабаноў, баранаў, коней, вавёрак, пеўнікаў – жывёл, што сімвалізуюць нацыянальную прыроду. Часам сустракаюцца "зялёныя фігуры" слана, кракадзіла, чарапахі і іншых жывёл паўднёвых субветных рэгіёнаў, казаньня персанажаў. У іх мастацка-вобразным вырашэнні ўжываецца прыём стылізацыі – эстэтычнага абагульнення форм, у якіх падкрэсліваюцца найбольш характэрныя дэталі вобраза: дзюба і яркая расфарбоўка – у курыцы (вобраз курыцы ў кампазіцыі па вул. Талстога ў Мінску), рогі і барада – у зубра (кампазіцыя "Зубр і зубраня" на плошчы Багушэвіча ў Мінску), грыва і пушысты хвост – у каня (кампазіцыя "Конь" на плошчы Жукава ў Мінску), кудры – у баранчыка (кампазіцыя "Баранчык" на плошчы Жукава ў Мінску), закручаны хвост і доўгі шырокі нос – у кабана (кампазіцыя "Кабан" на плошчы Багушэвіча ў Мінску), доўгі хобат – у слана (вобраз слана ў кампазіцыі на плошчы Жукава ў Мінску), шырокі рознакаляровы хвост – у жар-птушкі (вобраз жар-птушкі ў кампазіцыі на перакрываванні вул. Брылеўскай і Чкалова ў Мінску) і г.д. Такі прыём, выдаражаны на працягу стагоддзяў у беларускіх народных рамяствах і характэрны для традыцыйных вырабаў з саломы, гліны, дазваляе адразу пазнаць той ці іншы вобраз нават пры хуткасным руху на аўтатранспарце.

Характэрнай асаблівасцю мастацкага вобраза дарог Беларусі з'яўляюцца паступовы змены маляўнічых пейзажных панарам. Эстэтычнае аблічча дарог Беларусі апошняй чвэрці XX – пачатку XXI ст. прэзентуецца праз прасторавы калідор, які фарміруюць ландшафтны асяроддзе з нязначнымі перападамі рэльефу, вялізнымі ляснымі масівамі, рэкамі, азёрамі лугамі; масты (пуцэправоды) арачнай або апорна-слупавой канструкцыі, якія арганізуюць прастору ў двух узроўнях; аб'ёмы і фасады архітэктурных гістарычных і сучасных пабудов, малыя архітэктурныя формы і ландшафтна-дызайнерскія кампазіцыі, у якіх у абагульненым стылізаваных формах узаўяўляюцца традыцыйныя вобразы нацыянальнай і сусветнай культуры, флоры і фауны; будынкі дарожна-эксплуатацыйнай службы, аўтатранспартнай службы і сэрвісу; элементы добраўпарадкавання дарогі і тэхналагічнага абсталявання (ахоўныя збудаванні, дарожныя знакі, разметка і інш.); аб'екты інфармацыі (рэкламныя шчыты, шыльды і інш.). Асноўнымі сродкамі выразнасці аблічча дарог выступаюць форма (канфігурацыя), тэктоніка, кампазіцыя, каларыстыка. Прыроднае асяроддзе стала асновай выяўлення нацыянальнага каларыту дарог. Масты і пуцэправоды вызначылі сувязь прасторы ў двух узроўнях. Элементы ландшафтнага дызайну, малыя архітэктурныя формы эстэтычна насыцілі асяроддзе, дапоўнілі архітэктурныя ансамблі новымі акцэнтамі, спрыялі фарміраванню цэласнасці вобраза архітэктурна-мастацкіх кампазіцый, надалі ім завершанасць, дасканаласць.

ЛІТАРАТУРА

1. Новаковский, М. Транспорт и проектирование центра города / М. Новаковский. – М.: Стройиздат, 1978. – 202 с.
2. Сардаров, А.С. Архитектура автомобильных дорог Беларуси (архитектурно-ландшафтное направление): автореф. дис. ... д-ра архитектуры: 18.00.01 / А.С. Сардаров; Белорусская государственная политехническая академия. – Минск, 2001. – 41 с.
3. Сардаров, А.С. История и архитектура дорог Белоруссии / А.С. Сардаров. – Минск: Высшая школа, 1978. – 149 с.
4. Сардаров, А.С. Книга о дорогах: Дороги в человеческой цивилизации и культуре / А.С. Сардаров. – Минск: Арт Дизайн, 2000. – 181 с.
5. Автомобильные дороги Беларуси. Очерки истории развития дорожной отрасли / В.И. Яромко [и др.]; под общ. ред. В.И. Яромко. – Минск: НПО «Белавтодорпрогресс», 1999. – 249 с.
6. Новые технологии по реконструкции мостов: внедрение мирового опыта // Архитектура и строительство. – 2004. – № 1. – С. 72–73.

SUMMARY

On the base of series of examples are analyzed the problem of modification conceptions of the forming of aesthetic appearance of the road of Belarus a last quarter XX to beginning XXI centuris.

СОСТОЯНИЕ И ПУТИ РАЗВИТИЯ НАРОДНОГО ХУДОЖЕСТВЕННОГО ТВОРЧЕСТВА БЕЛАРУСИ В ПОСТСОВЕТСКИЙ ПЕРИОД

Г.Ф. Шауро,

кандидат искусствоведения,
профессор БГУКИ, г. Минск,
Республика Беларусь

Народное художественное творчество в прошедшее советское время развивалось по исторически отработанным, устоявшимся организационным принципам и формам. Как известно, существовала широкая сеть соответствующих институтов, соподчиненных между собой: республиканские и областные Дома народного творчества, Дома художественной самодеятельности, областные управления, районные и городские отделы культуры и др. Государство выделяло материальные средства на содержание достаточно большого аппарата